

DIALOGI EKUMENICZNE

Studia Oecumenica 5
Opole 2005

RAJMUND PORADA
Opole

WYZWANIA ETYCZNE A DIALOG EKUMENICZNY Wkład Wspólnej Grupy Roboczej Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów

Problemy etyczne nie zajmują wiele miejsca w dyskusji ekumenicznej. Dialog ekumeniczny zorientowany jest przede wszystkim na problemy dogmatyczne. To im w ostatnich czterdziestu latach poświęcono najwięcej energii i spotkały się one z największym zainteresowaniem. Jest to zrozumiałe, zważywszy, że to przede wszystkim różnice dogmatyczne doprowadziły do podziału Kościoła. Zatem także poszukiwanie jedności musi dokonywać się na tej drodze.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku można było jednak zaobserwować, że zarówno na płaszczyźnie dialogów dwustronnych, jak i na forum Światowej Rady Kościołów coraz częściej i intensywniej pojawiała się problematyka etyczna. Kościoły stały się bardziej świadome dzielącego charakteru etyczno-moralnych kwestii. Wskazują na to zarówno niektóre wypowiedzi, jak i wydarzenia ekumeniczne. Można wskazać tu na problemy w relacjach między prawosławiem a Światową Radą Kościołów¹, spory wewnątrzanglikańskie w kwestii homoseksualizmu², schizmę w obrębie Światowego Związku Bapty-

---

¹ Vgl. *Ortodossia, ecumenismo, VIII Assemblée del CEC*, „Studi Ecumenici” 16 (1998) 508; *Homosexuality: some elements for an ecumenical discussion*, „The Ecumenical Review” 50 (1998) 1, s. 47-54; *Prawosławie a Światowa Rada Kościołów. Posiedzenie Komisji Nadzwyczajnej ds. prawosławnego uczestnictwa w pracach ŚRK, Mores, Szwajcaria, 6-8 grudnia 1999. Komunikat*, SiDE 16 (2000) 1, 109-112; *Prawosławie a Światowa Rada Kościołów. Drugie posiedzenie Komisji Nadzwyczajnej ds. uczestnictwa Kościołów prawosławnych w pracach ŚRK, Kair, Egipt, 23-25 października 2000. Komunikat*, SiDE 17 (2001) 1, 117-118.

² Przykładem jest dyskusja na temat odbytej 2. listopada 2003 r. w diecezji New Hampshire ordynacji biskupiej Gene Robinsona z Kościoła episkopalnego w USA. Wydarzenie to wywołało żywą dyskusję we wspólnocie anglikańskiej. Powołano specjalną komisję dla oceny tego przypadku. Jej praca zakończyła się w październiku 2004. Komisja potępiła decyzję amerykańskiego Kościoła episkopalnego, która doprowadziła do ordynacji Robinsona.

stów spowodowaną między innymi różnicowaniem stanowisk w teologicznej ocenie homoseksualizmu³, brak współpracy Kościoła rzymskokatolickiego ze Światową Radą Kościołów na płaszczyźnie promocji ludzkiego zdrowia z powodu różnic poglądów w kwestiach bioetycznych. Wymienione problemy wskazują, że kwestie etyczne zaczynają odgrywać w relacjach ekumenicznych coraz większą rolę. Staje się jednocześnie jasne, że zakres etyki i moralności stanowi źródło potencjalnych nowych problemów, które już teraz są prawdziwym wyzwaniem. Należy zatem stawiać pytania o właściwą metodologię i zasady dialogu podejmującego kwestie etyczne.

Świadectwem świadomości potrzeby poszerzenia zakresu dialogu ekumenicznego o zagadnienia i problemy etyczne jest przede wszystkim dokument Wspólnej Grupy Roboczej Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów, zatytułowany: *Dialog ekumeniczny na temat kwestii moralnych. Potencjalne źródła wspólnego świadectwa lub podziału*⁴ W niniejszym opracowaniu pragniemy przyrzeć się historii powstania tego dokumentu i dokonać analizy jego treści. Dokument ten proponuje bowiem refleksję nad możliwością i sposobem podjęcia etycznej problematyki w dialogu ekumenicznym.

1. Krótka historia powstania dokumentu studyjnego

Historia dokumentu Wspólnej Grupy Roboczej Watykan – Genewa sięga lat osiemdziesiątych XX w. W 1987 r., a więc cztery lata przed Zgromadzeniem Ogólnym ŚRK w Canberze (1991), członkowie Wspólnej Grupy Roboczej podjęli refleksję nad określeniem priorytetów w pracy Grupy w okresie następującym po Zgromadzeniu Ogólnym. Zaproponowano wówczas, aby przedmiotem szczególnego zainteresowania i badań uczynić możliwość dialogu ekumenicznego na temat kwestii etycznych, zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i społecznym. Zauważono, że kwestie te są coraz częściej postrzegane jako

³ 15 czerwca 2004 r. w Indianapolis podczas corocznego zgromadzenia baptystów w USA Południowa Konwencja Baptystyczna (Southern Baptist Convention = SBC), będąca największą wspólnotą protestancką w USA, zdecydowała znaczną większością głosów o wystąpieniu ze Światowego Związku Baptystów. Związek ten, założony w 1905 r., zrzesza 211 unii i konwencji baptystycznych z całego świata. Powodem takiej decyzji były różnice o charakterze teologicznym i etycznym. Według SBC, Światowy Związek Baptystów reprezentuje w kwestii homoseksualizmu niemożliwy do zaakceptowania teologiczny liberalizm. Decyzja SBC spowodowała, że 1 października 2004 około 16 milionów baptystów opuściło Światowy Związek, zrzeszający wówczas 46 milionów. Por. P. SGROI, *Il dialogo sui problemi etici: principi cattolici*, „Studi Ecumenici” 23 (2005) 1, 50 (przypis 7).

⁴ *Der ökumenische Dialog über ethisch-moralische Fragen: Potenzielle Quellen des gemeinsamen Zeugnisses oder der Spaltung* (= EMF) (Anhang B), w: *Dokumente Wachsender Übereinstimmung. Sämtliche Berichte und Konvergenzen interkonfessioneller Gespräche auf Weltebene* (= DWÜ), red. H. MEYER I IN., Bd. 3: 1990-2001, Paderborn – Frankfurt am Main 2003, 682-698; polski przekład, dokonany przez Ięgę Czaczkowską, w: *SiDE* 12 (1996) 2, 123-133. W niniejszym opracowaniu dokument będzie cytowany za polskim tłumaczeniem, oznaczonym skrótem DEKM, a w kilku przypadkach za DWÜ.

źródło nowych podziałów i to nie tylko pomiędzy różnymi Kościołami chrześcijańskimi, ale również w obrębie każdego z nich. Tematyka etyczna była w tym czasie obecna już w procesie studiów prowadzonych w ramach różnych agend Światowej Rady Kościołów, przede wszystkim Komisji „Wiara i Ustrój” oraz Zespołu Programowego III „Pokój, Sprawiedliwość i Stworzenie” Proces ten przyjął ogólny tytuł: „Eklezjologia a etyka”⁵

Pierwszy zarys dokumentu powstał w 1990 r. Zebrano wówczas całą problematykę etyczną poruszaną w ramach wspomnianego wyżej procesu studyjnego, dzieląc ją na dwie części. W pierwszej części zarezerwowano miejsce na omówienie palących kwestii etyczno-moralnych i różnych, konfesyjnie uwarunkowanych, sposobów ich wyjaśniania. Druga część zawierała wytyczne dla dialogu ekumenicznego podejmującego kwestie etyczne⁶ Warto odnotować, że Szósty Raport Grupy Roboczej, przedstawiony na Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Canberze oraz zaprezentowany przedstawicielom Kościoła rzymskokatolickiego, projektując prace na najbliższe lata jeszcze raz bardzo wyraźnie wyartykułował zamiar podjęcia etycznej problematyki w kontekście dialogu ekumenicznego. Wśród priorytetów, które winny stać się przedmiotem prac Grupy w okresie po Zgromadzeniu Ogólnym, obok innych ważnych problemów, wymieniono także „kwestie etyczne” Zgodnie z wyjaśnieniem, Wspólna Grupa Robocza nie zmierzała do tego „by rozważyć każdą ewentualną lub rzeczywistą kwestię sporną, lecz o ustalenie, jak najlepiej prowadzić dialog na temat tych drażliwych spraw”⁷ Wspomniany raport zawiera listę najważniejszych kwestii, które oczekują na odpowiedź. Autorzy tekstu sformułowali je w formie między innymi następujących pytań: Dlaczego niektóre problemy etyczne wywołują tak silne emocjonalne i intelektualne zachowania obronne, które uniemożliwiają jakikolwiek rozsądny dialog na ten temat? W jaki sposób Kościoły dochodzą do sformułowania zasad etycznych i w jaki sposób podejmowane są decyzje w różnych kwestiach? Jak Kościoły postrzegają swój autorytet i w jaki sposób go stosują dla podejmowania decyzji wiążących wszystkich wierzących? W jakich okolicznościach określona kwestia etyczna, która podlega zróżnicowanej ocenie etycznej przez chrześcijan, staje się przeszkodą dla pełnej jedności Kościoła?⁸ Sformułowane przez członków Grupy Roboczej powyższe pytania miały przede wszystkim stworzyć płaszczyznę dyskusji i już przez to przyczynić się do większego wzajemnego zrozumienia i respektu.

---

⁵ Szerzej na temat całego procesu zob.: *Ecclesiology and Ethics: Ecumenical Ethical Engagement, Moral Formation and the Nature of the Church*, ed. TH.F. BEST, M. ROBBA, Geneva 1997; K. KARSKI, *Światowa Rada Kościołów między Canberą a Harare (1991-1998)*, w: *Protestanci i ekumenizm. Wkład spadkobierców Reformacji w dzieło jedności*, red. TENŻE, Warszawa 2001, 161n.

⁶ A.M. AAGAARD, *Ethics on the Joint Working Group Agenda*, „The Ecumenical Review” 48 (1996) 2, 139.

⁷ WSPÓLNA GRUPA ROBOCZA KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO I ŚWIATOWEJ RADY KOŚCIOŁÓW, *Szósty Oficjalny Raport (1990)*, tłum. K. Karski, SiDE 8 (1992) 2, 52-53.

⁸ Tamże.

W 1992 r. Grupa Robocza powołała mniejszy komitet, którego zadaniem była kontynuacja dyskusji nad problemami z zakresu eklezjologii i etyki oraz wypracowanie wytycznych dla dialogu ekumenicznego na temat kwestii etycznych. To drugie spośród wyznaczonych zadań uzasadniono możliwością osiągnięcia w ten sposób większego stopnia wzajemnego porozumienia, jak również stworzenia płaszczyzny dla wspólnego świadectwa⁹

Ważnym tłem dla prac wspomnianego wyżej komitetu wyłonionego z Grupy Roboczej była tematyka konsultacji prowadzonych w obrębie ŚRK. Na szczególną uwagę z punktu widzenia interesującej nas tu problematyki zasługuje konsultacja w Rønde (Dania) w 1993 r. Konsultacja ta wypracowała wspólny raport zatytułowany *Costly Unity*¹⁰, będący próbą przewyciężenia rozdźwięku pomiędzy ekumenizmem, który dąży do przywrócenia widzialnej jedności, a ekumenizmem, który większy nacisk kładzie na świadectwo, służbę i moralny wysiłek. Właściwie, jak zaznacza A.M. Aagaard, rozdźwięk ten znaczy historię całego ruchu ekumenicznego. Jego symbolicznym wyrazem jest powstanie komisji „Wiara i Ustrój” oraz „Życie i Działanie”¹¹. Raport *Costly Unity* jest odzwierciedleniem zainteresowania ŚRK, zwłaszcza począwszy od początku lat dziewięćdziesiątych, wzajemnym powiązaniem zagadnień z zakresu eklezjologii i etyki. Czerpiąc między innymi z raportu Zgromadzenia Ogólnego ŚRK w Canberze, *Costly Unity* w uzasadnieniu związku etyki i eklezjologii odwołuje się do rozumienia Kościoła jako wspólnoty o charakterze moralnym. Czytamy tam między innymi, iż Kościół nie tylko ma określoną etykę społeczną, czy etykę wspólnoty, ale przede wszystkim ją ucieleśnia. Co więcej, Kościół z istoty swej jest „etyczną” rzeczywistością. Przede wszystkim dlatego, że wiara i bycie uczniem Chrystusa ucieleśniają się w Kościele jako wspólnotowej drodze życia. Anamnetyczna pamięć o Jezusie Chrystusie, będąca podstawą Kościoła, jest siłą, która stanowi o jego etycznej egzystencji¹². Etyczne kwestie nie mogą zatem znajdować się na

⁹ A.M. AAGAARD, *Ethics on the Joint Working Group Agenda*, 140.

¹⁰ *Costly Unity. Presentations and Reports from the WCC's Consultation in Rønde, Denmark, 1993*, Geneva 1993; także w: *Ecclesiology and Ethics*; polski przekład raportu: *Kosztowna jedność. Konsultacja ŚRK na temat „Koinonia a sprawiedliwość, pókj I integralność stworzenia”*, Rønde, Dania, 24-28 lutego 1993, SiDE 10 (1994) 1, 55-71.

¹¹ *Tamże*.

¹² *Costly Unity*, nr 6: „At the same time, faith has always claimed the being of the church as itself a „moral” reality. Faith and discipleship are embodied in and as a community way of life. The memory of Jesus Christ (*anamnesis*), formative of the church itself, is a force shaping of moral existence. The Trinity is experienced as an image for human community and the basis for social doctrine and ecclesial reality. Such explication could continue, but need not, since it all comes to the same point: the church not only has, but is, a social ethic, a koinonia ethic” Warto w tym miejscu wspomnieć, że w tym samym raporcie jego autorzy jednocześnie stwierdzają, iż etyczne działanie członków Kościoła nie ma konstytutywnego znaczenia dla Kościoła, ani jego egzystencji. Kościół wyrasta bowiem z łaski Boga. Etyczne wykroczenia członków Kościoła mogą jednak osłabić wiarygodność Kościoła i w rzeczywistości najczęściej tak się dzieje. Zatem, unikając przesady, można powiedzieć, że świętość Kościoła winna oznaczać także ciągłe uświęcenie, etyczny wysiłek tych, którzy do niego przynależą. Por. *Costly Unity*, nr 7.2.

marginesie ekumenicznego dialogu, gdyż rozstrzygają o jego przyszłości. Problemy etyczne i dyskusja wokół nich – zdaniem autorów *Costly Unity* – pozwalają nawet na określenie granicy pomiędzy „tanią” (cheap) i „wymagającą”, „kosztowną” (costly) jednością. Chęć osiągnięcia pierwszego typu jedności sprawia, że unika się spornych kwestii etycznych, ponieważ mogłyby przeszkodzić jedności. Z kolei „kosztowna” jedność oznacza, że jedność Kościoła pojmujemy jako dar na drodze do urzeczywistnienia sprawiedliwości i pokoju. Taka jedność wymaga jednak wysokiej ceny¹³

Biorąc pod uwagę dorobek ŚRK dotyczący zagadnienia etyki i eklezjologii, członkowie Wspólnej Grupy Roboczej na posiedzeniu przygotowawczym w Rzymie w październiku 1993 r. zauważyli, że przygotowywane studium nie może obejmować całej złożoności tego zagadnienia. Stąd wyrażono potrzebę jego ograniczenia do kontekstu aktualnych i potencjalnych źródeł wspólnego świadectwa lub podziałów oraz do postrzegania tej problematyki, zarówno w wymiarze teorii, jak i praktyki, przez Kościół rzymskokatolicki, zwłaszcza w zakresie, który różni go od innych wspólnot. Wśród szczegółowych kwestii, które poruszano na spotkaniu w Rzymie i które znalazły się potem w dokumencie końcowym, należy wymienić następujące zagadnienia: rola autorytetu nauczania, formacja etyczna, formułowanie oraz recepcja wytycznych dotyczących zagadnień etycznych, zróżnicowanie sposobów kształtowania refleksji na temat życia moralnego, rozumienie grzechu w różnych tradycjach kościelnych, rozumienie Kościoła jako wspólnoty o charakterze etycznym¹⁴

Kolejnym etapem przygotowywania dokumentu roboczego był mandat Wspólnej Grupy Roboczej dla konsultacji w Tantur, Jerozolimie, w listopadzie 1994 r. Spotkanie to posłużyło do wymiany poglądów, zwłaszcza w oparciu o istniejące już opracowania szczegółowych zagadnień poruszanych wcześniej i zawierających wytyczne różnych Kościołów¹⁵, oraz do redakcji pierwszego projektu dokumentu końcowego. Projekt z Tantur został przesłany do komitetu wykonawczego Wspólnej Grupy Roboczej w lutym 1995. Zarówno komitet wykonawczy, jak i uczestnicy spotkania w Tantur uczestniczyli w dalszej korekcie i zmianach tego projektu, który ostatecznie na spotkaniu w maju 1995 r. po drobnych zmianach został przyjęty jako tekst końcowy dokumentu studyjnego Wspólnej Grupy Roboczej¹⁶

¹³ *Costly Unity*, nr 7.6: „Moral issues and struggle often represent the line between „cheap” unity and „costly” unity. Cheap unity avoids morally contested issues because they would disturb the unity of the church. Costly unity is discovering the churches’ unity as a gift of pursuing justice and peace. It is often acquired at a price”

¹⁴ A.M. AAGAARD, *Ethics on the Joint Working Group Agenda*, 141.

¹⁵ Nie bez znaczenia w tym kontekście była także wydana w tym czasie encyklika *Veritatis Splendor* (1993), poruszająca podstawowe kwestie dotyczące nauczania Kościoła w sprawach etyki i moralności. Końcowym owocem konsultacji w Tantur była publikacja raportu *Costly Commitment*, w: *Ecclesiology and Ethics: Ecumenical Ethical Engagement, Moral Formation and the Nature of the Church*, ed. TH.F. BEST, M. ROBBA, Geneva 1997.

¹⁶ POF. A.M. AAGAARD, *Ethics on the Joint Working Group Agenda*, 141.

Na zakończenie tej krótkiej historii wypada być może przytoczyć wspomnienie i zarazem świadectwo uczestnika prac Wspólnej Grupy i współautora dokumentu na temat zagadnień etycznych w kontekście dialogu ekumenicznego, teolożki luterkańskiej pochodzącej z Danii, A.M. Aagaard. Jak sama pisze, proces powstawania dokumentu studyjnego był długi i trudny. Trzeba było przezwyciężyć wiele wątpliwości, które rodziły się zarówno w obrębie Wspólnej Grupy, jak i poza nią. W jej ocenie, dokument końcowy zasługuje na uwagę z przede wszystkim z dwóch powodów: po pierwsze, ukazuje złożoność samych zagadnień etycznych, sposobów ich konfrontowania przez poszczególne Kościoły oraz złożoność samego dialogu na temat tych kwestii, po drugie zaś, ze względu na zasadniczy tenor dokumentu, który ukazuje nadrzędną rolę Bożej łaski w dążeniu do coraz głębszej wspólnoty, przekraczającej różnice etyczne i będącej wyrazem przewyciężenia podziałów i jedności w wierze¹⁷

2. Linie przewodnie dokumentu studyjnego

Dokument składa się z dwóch części. Pierwsza, bardziej obszerna, nosi tytuł: *Dialog ekumeniczny na temat kwestii moralnych: potencjalne źródła wspólnego świadectwa lub podziału*. Drugą część stanowią: *Wytyczne dla dialogu ekumenicznego na temat kwestii moralnych*. W słowie wstępnym autorzy dokumentu wyraźnie podkreślili, że ich celem nie jest analiza różnych kontrowersyjnych kwestii i sformułowanie odpowiednich norm, lecz dokonanie opisu konkretnych sytuacji i w oparciu o różne przykłady ukazanie kontekstu, w którym rodzą się pytania o charakterze etyczno-moralnym. Przedłożone studium nie prezentuje zatem określonych rezultatów, lecz wskazuje na możliwe drogi prowadzenia dialogu¹⁸. Ważna jest także uwaga, iż omawiane studium jest częścią szerszej refleksji Grupy Roboczej poświęconej jedności Kościoła ujmowanej jako cel i droga, a szczególnie rozważaniom na temat nowych form chrześcijańskiego świadectwa we współczesnym świecie. Ścisłe związanie Wspólnej Grupy ze ŚRK sprawiło, że autorzy roboczego dokumentu postrzegali jego opracowanie jako sposób włączenia się w proces studyjny w ramach ŚRK, noszący temat: „Eklezjologia a etyka”. Poniżej dokonamy próby spojrzenia na dokument roboczy pod kątem zasadniczych zagadnień, których wyjaśnienie może decydować o powodzeniu ekumenicznego dialogu na temat szczegółowych zagadnień o charakterze etyczno-moralnym.

2.1. Kontekst wyzwań etyczno-moralnych

Autorzy dokumenty są zgodni co do tego, iż ruch ekumeniczny i angażujące się weń Kościoły coraz intensywniej konfrontowani są z pytaniami o charakterze etyczno-moralnym, które należy podjąć i – o ile to możliwe – należy na

¹⁷ A.M. AAGAARD, *Ethics on the Joint Working Group Agenda*, 142.

¹⁸ DEKM, *Wprowadzenie*, 124.

nie udzielić odpowiedzi. Przekonanie to wyrasta ze wspólnie podzielanej świadomości, iż powołaniem Kościołów jest udzielanie także etyczno-moralnych wskazań. Zadanie to wynika niejako z istoty Kościoła i dlatego nie może się on z nich zwolnić, bez względu na jego konfesyjne ucieleśnienia. O szczególnej potrzebie aktualizacji tego zadania autorzy przypominają, pisząc o istniejących oczekiwaniach, zarówno w obrębie samych Kościołów jak i poza nimi, które dotyczą podjęcia przez nich roli etycznych instancji w życiu publicznym¹⁹

Aktualność potrzeby dania przez Kościoły odpowiedzi na rodzące się pytania natury etycznej i moralnej uwarunkowana jest przede wszystkim kulturalnymi i społecznymi przemianami oraz naukowym i technologicznym postępem, które razem wzięte doprowadziły do zakwestionowania wielu tradycyjnych stanowisk i wartości etycznych. Ekumeniczne znaczenie i wyzwanie tej sytuacji polega na tym, że Kościoły z jednej strony winny zaoferować wspólną odpowiedź na rodzące się pytania, jeśli odpowiedź ta ma spotkać się z należnym oddźwiękiem, z drugiej zaś jest oczywiste, że poszczególne Kościoły w wielu kwestiach zajmują odmienne stanowiska. Zauważając ów realizm relacji międzykościelnych, autorzy dokumentu stwierdzają zatem wprost, że kwestie etyczno-moralne niejednokrotnie prowadzą do nowych podziałów pomiędzy Kościołami, a nieraz nawet w obrębie samych Kościołów. To sprawia, że możliwość spełnienia ekumenicznie doniosłego zadania przez Kościoły w obszarze wskazań etyczno-moralnych często jest ograniczona²⁰

Obiektywnie istniejące trudności nie są jednak – zdaniem autorów studium – powodem do zaniechania poszukiwań przez Kościoły środków i sposobów rozwiązywania kontrowersyjnych kwestii etycznych. Jednym z podstawowych środków na tej drodze jest cierpliwe wsłuchiwanie się w argumenty drugiej strony i prowadzenie dialogu. Wezwaniu do dialogu, podejmującego za przedmiot problemy etyczne, towarzyszy jednocześnie wskazanie, iż nawet najtrudniejsze kwestie etyczne mogą ulec takiej ewolucji, że stworzą w przyszłości płaszczyznę dla pojednania Kościołów, a nawet dawania wspólnego świadectwa. Dialog pozostaje zatem najważniejszym narzędziem przewyższania różnic międzykonfesyjnych²¹

W kontekście wezwania do dialogu i uwrażliwienia na wielopłaszczyznowość życia moralnego jako bardzo istotne jawi się ostrzeżenie autorów dokumentu, aby nie utracić z oczu centrum wiary i życia chrześcijańskiego, tzn. łaski Bożej danej w Jezusie Chrystusie i w Duchu. Łaska ta bowiem jest zarówno punktem wyjścia jak i celem ludzkiego i kościelnego życia. Czytamy w dokumencie roboczym: „Życie w Bogu jest podstawowym, trwałym źródłem nasze-

¹⁹ DEKM, I, 2.

²⁰ DEKM, I, 3.

²¹ W dokumencie czytamy m.in.: Dlatego też, nawet jeżeli niektóre kwestie etyczne wzbudzają namiętne emocje i tworzą niezręczne relacje ekumeniczne, Kościoły nie powinny unikać dialogu, zwłaszcza dlatego, że kwestie etyczne mogą stać się jednoczącymi Kościoły sposobami wyrażenia wspólnego świadectwa” DEKM, I, 4.

go zaangażowania na rzecz głębszej wspólnoty. Jedynie inicjująca i wspierająca łaska Boga umożliwiła chrześcijanom przewyciężenie różnic moralnych i podziałów oraz życie z zachowaniem jedności w wierze²²

W świetle powyższej wypowiedzi, widać wyraźnie, że dokument Wspólnej Grupy Roboczej kwestie etyczno-moralne umieszcza w perspektywie teologicznej. Autorzy tegoż studium dają jasno do zrozumienia, że różnice w zakresie etyki i poglądów etyczno-moralnych nie powinny niszczyć zakorzenionej w Bożej łasce jedności wiary. Wiara winna wyprzedzać etykę, a więzy wiary mieć nadrzędną wartość wobec zróżnicowania poglądów etycznych.

2.2. Kościół a etyka

Dokument studyjny formułuje pod adresem Kościołów postulat, aby stały się środowiskiem moralnym, to jest przestrzenią formacji etyczno-moralnej dla chrześcijan, dzięki której otrzymaliby oni swoiste wsparcie w kształtowaniu życia zgodnego z normami etycznymi. Postulat ten jest nie tylko konsekwencją świadomości, że współczesne życie cechuje szczególna złożoność i siła wyzwań etycznych, dlatego zakorzenienie w określonej wspólnotie etycznej ma fundamentalne znaczenie dla kształtowania osobistego życia. Wyphywa on raczej z faktu, że Kościół z istoty swej umożliwia życie „w Chrystusie”, który wskazuje właściwe drogi życia (Dz 2,28). Kościół jest wspólnotą „nowej drogi” (por. Dz 9,2), która polega na wcielaniu w życie słów i czynów Chrystusa. Naśladowanie Chrystusa oznacza takie kształtowanie życia, w którym fundamentalne miejsce przypada wartościom etycznym. Co więcej, wartości te wprost umożliwiają formowanie takiego życia. Tak więc naśladowanie Chrystusa implikuje kierowanie się określonymi wartościami, które w decydujący sposób wpływają na kształt chrześcijańskiego życia. Innymi słowy, życie chrześcijańskie ma etyczny wymiar. Etyka i wiara pozostają w nieodłącznym związku. Kościół jest zatem wspólnotą wiary, ale także etyki i moralności. Są to dwa wzajemnie warunkujące się wymiary²³ Dokument z wyjaśnia, że wypracowanie w Kościele określonej moralności i etosu oznacza w praktyce takie ukształtowanie ludzkiego charakteru i postawy, które w decydujący sposób wpływają na bycie chrześcijaninem i zgodne z tym działanie. Chrześcijańska moralność i chrześcijański etos dotyczą zarówno sfery bytu, jak i działania²⁴

²² W tekście niemieckojęzycznym wypowiedź o różnicach moralnych oddano w słowach: „ethisch-moralische Konflikte zu transzendieren” Ta wersja językowa sugeruje zatem, że nie chodzi tylko o różnice w dziedzinie ocen moralnych, lecz konflikty natury etyczno-moralnej, które jednak dzięki łasce Boga mogą i winny być przewyciężone.

²³ Por. DEKM, II, 1-2.

²⁴ Polskie tłumaczenie w odniesieniu do kształtowania określonego środowiska moralnego przez Kościoły używa pojęć „formacja i rozważanie” Niezbyt jasne jest tu, co miałoby podlegać rozważaniu. Niemiecki tekst mówi o „Ausbildung von Moral und Ethos”, co oznacza po prostu wypracowanie określonej moralności i etosu. DEKM (EMF), II, 3.

W celu ukazania nieodłącznych wymiarów życia moralnego autorzy studium dokonali rozróżnienia pomiędzy etyczno-moralną wizją oraz etyczno-moralnymi cnotami, wartościami i powinnościami. W ich ujęciu, etyczno-moralna wizja stanowi „podstawowy zapis” dla życia moralnego, określając co jest dobre, prawe i słuszne. Ta wizja obejmuje cnoty, wartości i powinności, ożywiając je i nadając im odpowiednią strukturę. W obrębie chrześcijaństwa wizję tę definiuje i określa Ewangelia²⁵

Etyczno-moralne cnoty określają moralny charakter człowieka. Wśród nich autorzy dokumentu wymieniają: integralność, pokorę, cierpliwość, miłosierdzie, zdolność do pojednania, sprawiedliwość i stałość. Cnoty te postrzega się nie tylko w odniesieniu do jednostki, lecz także społeczności. Dzięki temu można mówić o określonym charakterze całych grup społecznych, w tym również Kościołów.

Etyczno-moralne wartości stanowią o etyczno-moralnym dobru, które podlega szczególnej ochronie zarówno ze strony poszczególnych osób, jak i całych społeczności. Do wartości tych roboczy dokument zalicza: szacunek dla godności człowieka, wolność i świadomość odpowiedzialności, przyjaźń, równość (równouprawienie) i solidarność, sprawiedliwość społeczna.

Etyczno-moralne powinności to zobowiązania, które powstają w relacjach międzyludzkich naznaczonych wzajemną odpowiedzialnością. Powinności te umożliwiają harmonijne współistnienie osób i integralne funkcjonowanie grup społecznych. Do tych powinności należą: prawdomówność i dotrzymywanie słowa, miłość bliźniego, w tym nieprzyjaciół oraz gotowość do przebaczenia.

Zdaniem autorów dokumentu powyższe cztery elementy decydują o integralnie rozumianej etyce chrześcijańskiej. Gdyby któregoś z nich zabrakło należałoby mówić o jej redukcjonistycznej i niepełnej formie²⁶ Jednakże – na co zwracają uwagę członkowie Grupy Roboczej – nie oznacza to wykluczenia możliwości istnienia różnych konstelacji poszczególnych elementów, które przyczyniają się w konsekwencji do ukształtowania zróżnicowanych systemów etycznych, charakterystycznych, na przykład, dla różnych Kościołów. W ekumenicznej perspektywie świadomość konfesyjnego zróżnicowania systemów etycznych odgrywa dużą rolę. Szczególnie jest to widoczne przy uwzględnieniu historycznych doświadczeń także negatywnego wkładu Kościołów w kształtowanie ludzkiego współistnienia, gdy niektóre z nich stawały, na przykład, po stronie szowinizmu, dyskryminacji rasowej, płciowej lub narodowej²⁷ Jeśli wyzwaniem czasów jest konieczność ekumenicznego ukształtowania etyczno-moralnego wzorca, który by wpływał na kształtowanie życia społecznego, to bez odpowiedzi nie mogą pozostać pytania o przyczyny takiego negatywnego wkładu Kościołów, a zwłaszcza o źródła ich zróżnicowanej oceny etycznej konkretnych postaw i czynów. Autorzy roboczego studium podjęli próbę znale-

²⁵ DEKM, II, 3.

²⁶ DEKM, II, 4.

²⁷ Por. DEKM, II, 5.

zienia takiej odpowiedzi, nie negując przy tym możliwości istnienia określonego pluralizmu etycznego.

2.3. Chrześcijańska etyka czy etyki?

Jak już wspomniano wyżej, chrześcijańską etyczno-moralną wizję określa Ewangelia. Jak pokazują doświadczenia historyczne, jedność źródła nie jest jednakże gwarancją jednakowych rozstrzygnięć o charakterze etyczno-moralnym. Wpływają bowiem na nie przyjmowane cnoty, powinności i wartości etyczno-moralne. Układ i zależność tych poszczególnych elementów zostały różnie ukształtowane w poszczególnych tradycjach kościelnych. Analizowany dokument wskazuje na konkretne uwarunkowania tego zróżnicowania.

Po pierwsze, biblijna wizja nie proponuje jasnych etyczno-moralnych zasad i konkretnych norm postępowania. Obok przykazań, które mają znaczenie ponadczasowe, istnieją również przepisy uwarunkowane czasowo, związane z daną epoką. Biblia wymaga zatem rozległej i dogłębnej interpretacji, w której poszczególne Kościoły posługują się różnymi „środkami pomocniczymi”, jak: liturgia, tradycja etyczno-moralna, katechizmy, kazania, praktyka pastoralna, nabyta mądrość, duchowe poznanie. Te środki tworzą określony „kontekst życia” Pisma św. i wpływają na etyczne rozstrzygnięcia i decyzje poszczególnych Kościołów. Autorzy dokumentu są zgodni jednak co do tego, iż mimo konfesyjnych różnic w interpretacji Biblii, może ona być podstawą wspólnych etycznych rozstrzygnięć. Tego typu decyzja winna jednak być wynikiem duchowego procesu i międzyludzkiej (międzykościelnej) wymiany doświadczeń oraz wiedzy, będącej rezultatem prowadzonych studiów²⁸ Nie bez znaczenia pozostaje tu zasada „hierarchii wartości”, która pozwala na rozróżnienie pomiędzy centralnymi wartościami (niezmiennymi zasadami pierwszego stopnia) oraz wartościami drugorzędnymi, choć pozostającymi składową częścią chrześcijańskiej etyki²⁹

Po drugie, w tradycjach chrześcijańskich formułuje się zróżnicowaną ocenę stanu ludzkiej natury skażonej grzechem, a w związku z tym zdolności ludzkiego rozumu do rozpoznawania wiążącej sumienie prawdy. Nie wglębiając się w omówienie różnic, autorzy dokumentu szerzej przedstawiają jedynie stanowisko Kościoła rzymskokatolickiego, według którego rozum ludzki ma możliwość „odczytania” woli Bożej tak z „prawa naturalnego” jak i objawionego prawa Bożego³⁰

Po trzecie, co ściśle wiąże się z poprzednim uwarunkowaniem, Kościoły kierują się różnymi opcjami teologicznymi, które rzutują na postawy wobec kwestii o charakterze etyczno-moralnym. Za przykład posłużył tu autorom problem wojny i stosunku do niej³¹

²⁸ Por. DEKM, III, 1.

²⁹ DEKM, III, 2.

³⁰ DEKM, III, 3; V, 1.

³¹ DEKM, III, 5.

Po czwarte, w Kościołach istnieje zróżnicowanie struktur instytucjonalno-osobowych zaangażowanych w kształtowanie etyczno-moralnych ocen i wskazań. Dokument przedstawia w ogólnym zarysie zasadnicze zręby poszczególnych struktur. W Kościele rzymskokatolickim głównymi interpretatorami prawa moralnego są biskupi. W Kościele prawosławnym analogiczną funkcję spełniają zazwyczaj synody biskupów. W Kościołach wyrosłych z reformacji nie istnieją tego typu struktury w ścisłym sensie. Centralne miejsce zajmuje Boże Słowo, które formuje wiarę i życie Kościoła. W kontekście struktur kościelnego autorytetu dla rozstrzygnięć etyczno-moralnych słusznie wyrażono konieczność podjęcia tej kwestii w dialogu ekumenicznym nad zagadnieniem roli i struktury urzędu kościelnego. W ten sposób problematyka etyczna jeszcze raz okazuje się ściśle związana z pytaniami o charakterze teologicznym³²

Odpowiadając na postawione w tytule niniejszego punktu pytanie, można wskazać na pośrednią odpowiedź, którą proponują autorzy roboczego studium: istnieje jedno źródło etycznych wskazań, ale różnorodność (choć nie przeciwstawność) etycznych decyzji. Nie umniejsza to jednak możliwości sformułowania wspólnego nauczania i praktyki etyczno-moralnej, o czym przekonuje dotychczasowa historia. Dokument nie wymienia wprawdzie konkretnych przykładów, ale wskazuje na wspólną refleksję nad dekalogiem czy błogosławieństwami, która do takiej jedności najczęściej prowadzi. Wyobrażenie zgodności w nauczaniu etyczno-moralnym nie może jednak nie uwzględniać faktycznego pluralizmu, który w tym zakresie występuje nie tylko pomiędzy konfesjami, ale także w ich obrębie. Okazuje się przy tym – jak przekonują autorzy studium – że takie same etyczno-moralne zasady dopuszczają nieraz istnienie różnorodności reguł, z których wszystkie pragną być wierną odpowiedzią na biblijną wizję etyczno-moralną. Przykładem takiego zróżnicowania jest chociażby stosunek do kary śmierci³³. W istocie można mówić o jednej etyce chrześcijańskiej (ze względu na źródła), która wewnątrznie przedstawia złożoną strukturę (co do reguł etyczno-moralnych).

2.4. Aktualne wyzwania

W kontekście powołania, jakie Kościoły chrześcijańskie mają do spełnienia w dziedzinie kształtowania etosu moralnego, dokument zwraca uwagę na pojawiające się wyzwania, które temu dziełu mogą stawiać określone przeszkody. Wśród tych wyzwań znajdziemy:

– pluralizm stanowisk etycznych, przy czym niekoniecznie musi on wiązać się z relatywizmem etyczno-moralnym, ale stanowi trudność zwłaszcza, gdy na podstawie identycznego źródła dochodzi się do przeciwstawnych rozstrzygnięć etycznych;

---

³² DEKM, IV, 1-3.

³³ DEKM, V, 1.

– kryzys kościelnego autorytetu etyczno-moralnego, na przykład brak akceptacji dla nauczania moralnego własnego Kościoła, co rzutuje także na proces formułowania i recepcji etyczno-moralnych decyzji;

– pytanie o możliwość i zakres zmian dotychczasowych ocen etyczno-moralnych – jako przykład takiej możliwości służy zmiana stanowiska Kościoła wobec problemu niewolnictwa, apartheidu;

– trudność w podejmowaniu jednoznacznych ocen wobec niektórych współczesnych problemów etycznych, które nie miały dotychczas w historii precedensów, jak: relacje gospodarcze pomiędzy bogatymi i biednymi, polityka imigracyjna, problem uchodźstwa, industrializacja a środowisko naturalne, prawa kobiet, zapłodnienie *in vitro*, manipulacja genetyczna i inne osiągnięcia biomedyczne³⁴

O doniosłości tych wyzwań świadczy – jak sugerują autorzy dokumentu – podejmowana przez przedstawicieli nauk empirycznych zróżnicowana interpretacja wyników badań osiąganych przez te nauki. W prawdzie dokument nie mówi, o jakie nauki tu chodzi, ale można się z łatwością domyślić, że są to przede wszystkim nauki biologiczne. Zatem już samo ustalenie, które z wyników są najbardziej pewne i godne zaufania, aby mogły stać się podstawą etyczno-moralnych ocen, jest dla Kościołów sprawą niezwykle trudną. Mówiąc obrazowo, Kościoły zmuszone są tu do poruszania się w gąszczu różnie interpretowanych faktów, które mają stać się podstawą dla wiążącej oceny etyczno-moralnej, umożliwiającej właściwą konfrontację tych problemów w kontekście życiowym chrześcijan.

Wspomniana wyżej ocena ma dopomóc również Kościołom do twórczego i profetycznego zaangażowania się w polityczny proces stanowienia praw i w dyskusję nad rozstrzygnięciami o charakterze moralnym³⁵ Etyczno-moralne zasady chrześcijan domagają się publicznej promocji i obecności. Autorzy studium zwracają przy tym jednak uwagę, że Kościoły chrześcijańskie, stanowiąc określoną wspólnotę o charakterze etyczno-moralnym, winny respektować także przekonania innych grup, zarówno o charakterze świeckim jak i religijnym. „Umiejętność wydawania etyczno-moralnych ocen nie jest monopolem chrześcijan”³⁶ Stąd autorytet Kościoła nie może polegać na władzy, lecz winien wyrastać z autorytetu etyczno-moralnej mądrości, wiedzy i sądów, które winny niejako przekonać do siebie rozum i sumienie ludzi.

2.5. Praktyczne wskazania – zasady dialogu

Sformułowane praktyczne wskazania odnośnie do dialogu ekumenicznego na temat kwestii etyczno-moralnych ujęte zostały w formie dziesięciu wytycz-

³⁴ DEKM, V, 1-6.

³⁵ DEKM, VI, 1.

³⁶ „Ethisch-moralisches Urteilsvermögen ist nicht das Monopol der Christen” EMF, VI, 3. Przetaczam tu niemiecką wersję językową z uwagi na bardziej dosadne stwierdzenie, niż czyni to polskie tłumaczenie, które brzmi: „Rozróżnienie moralne nie jest czymś wyjątkowym jedynie dla chrześcijan”

nych. Wyrastają one ze z jednej strony ze świadomości napięć, które rodzą się między Kościołami w kontekście współczesnych wyzwań etyczno-moralnych, z drugiej zaś – z potrzeby dążenia do widzialnej jedności Kościołów. Jedność ta winna swój wyraz znaleźć także we wspólnym świadectwie w dziedzinie działań o charakterze etyczno-moralnym. Ten zakres aktywności Kościołów autorzy postrzegają ponadto jako element głoszenia Ewangelii Jezusa Chrystusa³⁷ Wszystkie z przedstawionych wskazówek można by określić – w analogii do katolickich zasad ekumenizmu – mianem zasad dialogu ekumenicznego na temat kwestii moralnych. Zatem otrzymalibyśmy następujące zasady, będące zwięzłym streszczeniem podanych wskazań: 1) zasada międzykościelnych konsultacji; 2) zasada kościelnej „empatii”; 3) zasada odpowiedniości; 4) zasada wspólnoty dziedzictwa moralnego; 5) zasada biblijno-eklezyjalnych źródeł moralności; 6) zasada konsensusu; 7) zasada autonomii Kościołów; 8) zasada szczerości i tolerancji; 9) zasada otwartości; 10) zasada chrystologiczna

3. Ocena i wnioski

Przedstawiony powyżej dokument studyjny Wspólnej Grupy Roboczej Genewa – Watykan stanowi niewątpliwie ważne świadectwo kompleksowej współpracy pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim i Światową Radą Kościołów, której jednym z elementów była także problematyka etyczna jako wyzwanie dla dialogu ekumenicznego. Należałoby jednak zapytać o znaczenie i doniosłość tego dokumentu. Mijające od jego publikacji dziesięć lat nie przyniosły szczególnego zainteresowania problematyką etyczną, która dość marginalnie podejmowana jest w dialogu ekumenicznym. Aktualne natomiast pozostaje stwierdzenie, że doniosłość zagadnień i problemów natury etyczno-moralnej na płaszczyźnie relacji międzykościelnych i dialogu ekumenicznego staje się coraz bardziej oczywista. Podkreślił to także bardzo wyraźnie papież Benedykt XVI na spotkaniu ekumenicznym w Kolonii w 2005 r., stwierdzając, że „jednym z pilniejszych priorytetów dialogu ekumenicznego jest szukanie odpowiedzi na wielkie pytania etyczne stawiane przez dzisiejszy świat”³⁸ Z coraz większą oczywistością można stwierdzić, że różnice w ocenie etycznej poszczególnych problemów życia jednostkowego i społecznego w jeszcze bardziej dotkliwy sposób uświadamiają skandal braku chrześcijańskiej jedności niż ma to miejsce na płaszczyźnie dogmatycznej. Często występująca niemożliwość sformułowania jednego chrześcijańskiego stanowiska w obliczu pojawiających się różnych problemów życia publicznego staje się niezrozumiała tak dla samych chrześcijan jak i niechrześcijan. Z tej perspektywy samo wyartykułowanie pojawiających się tu problemów i uświadomienie potrzeby dialogu ekumenicznego na ten

³⁷ DEKM, *Wskazówki dla dialogu ekumenicznego na temat kwestii moralnych*.

³⁸ *Najlepszą formą ekumenizmu jest życie według Ewangelii. Spotkanie ekumeniczne*, „L'Osservatore Romano (wyd. pol.)”, (2005) 10, 21; *toż*, BE 34 (2005) 3-4, 16.

temat zasługuje już na uwagę. Dokument studyjny WGR, jak zauważono już wcześniej, nie analizuje konkretnych, budzących kontrowersje, kwestii, ani nie podaje jakichś norm, które służyłyby ich rozwiązaniu, ale określa źródła ich zaistnienia i wskazuje możliwe drogi prowadzące do ich konfrontacji. W tym sensie jest pierwszym krokiem i zachętą do czynienia następnych.

Znaczenie każdego dokumentu ekumenicznego zwykle się mierzyć możliwością, a nawet faktyczną recepcją w życiu Kościołów. W tym względzie dialog ekumeniczny jako taki nie może pochwalić się szczególnymi osiągnięciami. Powody takiego stanu rzeczy leżą jednak najczęściej poza samym dialogiem³⁹ Istnieje zagrożenie, że los, jaki spotkał wiele uzgodnień ekumenicznych, stanie się udziałem także niniejszego studium. Świadczy o tym chociażby nikły odźwięk, z jakim spotykają się dokumenty Wspólnej Grupy Roboczej, w tym także analizowane studium. Przyczyna tego tkwi jednak bardziej – jak się wydaje – w statusie samej grupy, aniżeli w wynikach jej pracy. Tu można jednak dopatrywać się pewnej szansy dla samego studium. Tak, jak sama Wspólna Grupa Robocza, tak również analizowany dokument może pełnić rolę niejako „zakulisową” i stać się inspiracją do dalszych badań oraz coraz intensywniejszego i bardziej wyraźnego podejmowania wyzwań o charakterze etyczno-moralnym na forum dialogów ekumenicznych. Również charakter roboczego dokumentu stanowi tego typu zachętę. Do najważniejszych osiągnięć tego studium, które winny być najpierw zauważone, a następnie rozwijane, z pewnością należą:

- ukazanie ścisłego związku wiary oraz etyki i moralności;
- uświadomienie złożoności pytań o charakterze etyczno-moralnym;
- wskazanie na pojęcie i granice pluralizmu etyczno-moralnego;
- wezwanie do uwzględnienia „hierarchii wartości” w dziedzinie etycznej;
- podkreślenie chrześcijańskiej i eklezjalnej odpowiedzialności za czytelne świadectwo w dziedzinie rozstrzygnięć etyczno-moralnych na forum życia publicznego;
- przynaglenie do ekumenicznego konfrontowania rodzących się problemów, implikujących oceny etyczno-moralne;
- potrzeba relatywizacji lub rewizji własnych stanowisk etycznych w perspektywie relacji międzykościelnych;
- uwrażliwienie na otwartość i dialog z niechrześcijańskimi stanowiskami etyczno-moralnymi;
- uwzględnienie w dialogu na temat kwestii etyczno-moralnych fundamentalnej jedności chrześcijan i Kościołów, wynikającej ze wspólnej przynależności do Jezusa Chrystusa.

Reasumując, można powiedzieć, że jeśli dialog ekumeniczny implikuje określoną etykę wzajemnych relacji, to etyka dialogu może jednocześnie stać

³⁹ Por. W. HRYNIEWICZ, *Recepcja jako problem ekumeniczny*, w: *Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu*, red. TENŻE, L. GÓRKA, Lublin 1985, 9; 19; 32; L. VISCHER, *Recepcja uzgodnień w ruchu ekumenicznym*, w: *Recepcja – nowe zadanie ekumenizmu*, 37n.

się paradygmatem dla podjęcia wyzwań etyczno-moralnych. Jedność w sensie *koinonii* w zakresie etyki i moralności można osiągnąć jedynie w sposób dialogiczny. Dialog ekumeniczny na temat kwestii etyczno-moralnych winien inspirować się więc tymi samymi zasadami, którymi kieruje się poszukiwanie jedności na płaszczyźnie doktryny chrześcijańskiej. Innymi słowy, etyka dialogu ekumenicznego może prowadzić do etyki jako przedmiotu dialogu. Jeśliby chcieć uwypuklić istotne przesłanie roboczego studium WGR w tym względzie, to zawiera się ono w przekonaniu, że, po pierwsze, ekumeniczne poszukiwanie odpowiedzi na współczesne wyzwania natury etyczno-moralnej nie może mieć jedynie charakteru doraźnego, lecz winno być wyrazem dążenia w kierunku widzialnej jedności Kościołów oraz, po drugie, na forum globalnym, w konfrontacji z odmiennymi stanowiskami, tak wewnątrzchrześcijańskimi, jak i niechrześcijańskimi, możliwe jest sformułowanie jednorodnej etyki chrześcijańskiej, której wewnętrzne zróżnicowanie może być wyrazem jedności.

Die ethischen Herausforderungen und der ökumenische Dialog. Der Beitrag der Gemeinsamen Arbeitsgruppe der römisch-katholischen Kirche und des Ökumenischen Rates der Kirchen

Zusammenfassung

Die ethischen Fragen nehmen in der ökumenischen Diskussion keinen sehr großen Platz ein. Der ökumenische Dialog ist vor allem auf die dogmatischen Probleme ausgerichtet. Sie nahmen bei den Kirchen und kirchlichen Gemeinschaften in den letzten vierzig Jahren die meisten Energien und das höchste Interesse in Anspruch. Das ist durchaus rechtens, weil die dogmatischen Divergenzen entscheidend zur Spaltung der Kirche Jesu Christi beitrugen. Die Suche nach der Einheit muss wieder auf diesem Weg voranschreiten. Gleichzeitig ist festzustellen, dass es in den neunziger Jahren des vorigen Jahrhunderts zu einem immer stärkeren und intensiveren Auftauchen der ethischen Problematik kam, sowohl auf der Ebene der bilateralen Dialoge, als auch innerhalb des Ökumenischen Rates der Kirchen. Heutzutage ist man sich der kirchentrennenden Bedeutung der ethischen und moralischen Fragen immer mehr bewusst. Darauf weisen einige Aussagen und ökumenische Ereignisse hin. In diesem Beitrag richtet sich die Aufmerksamkeit vor allem auf das von der Gemeinsamen Arbeitsgruppe der römisch-katholischen Kirche und des Ökumenischen Rates der

Kirchen angenommene Studiendokument *Der ökumenische Dialog über ethisch-moralische Fragen: Potentielle Quellen des gemeinsamen Zeugnisses oder der Spaltung*. Die Verfasser des Dokumentes sind der Meinung, dass man in der Ökumene die ethischen Fragen immer ernsthafter nehmen müsse. In diesem Bereich stecken die potentiellen neuen Probleme, die schon jetzt echte Herausforderungen für die Kirchen darstellen. Deswegen wird nach einer Methodologie und nach den Prinzipien des Dialogs über ethische Fragen gefragt.

Das Studiendokument verdient vor allem aus zwei Gründen Aufmerksamkeit. Der erste ist die Komplexität der ethisch-moralischen Fragen, die Vielfalt der Wege, die die Kirchen bei ihrer ethischen Entscheidungen gehen, sowie die Komplexität des Dialogs über ethische Fragen. Der zweite Grund ist die starke Betonung unserer gemeinsamen Zugehörigkeit zu Christus, die allen Unterschieden in Fragen der Ethik und der Moral vorangeht..